

Bezpieczeństwo lotnictwa cywilnego

Małgorzacie – żonie, mojemu dobremu duchowi

FUNDACJA STUDIÓW MIĘDZYNARODOWYCH
FOUNDATION OF INTERNATIONAL STUDIES

Marian Bujnowski

Bezpieczeństwo lotnictwa cywilnego

Aspekty współpracy
międzynarodowej

Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR
Warszawa 2016

Recenzja:
prof. dr hab. *Leonard Łukaszuk*

Redaktor prowadząca:
Anna Raciborska

Redakcja i korekta:
Marek Szczepaniak

Projekt okładki:
Katarzyna Juras

Copyright © 2016
by Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.

Zdjęcie na okładce:
© Fotolia 105026952/Alberto Masново

Zdjęcie Autora: © *Małgorzata Cretti-Bujnowska*

Książka dofinansowana przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego
ze środków przeznaczonych na działalność upowszechniającą naukę

ISBN 978-83-7383-813-0

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.
ul. Wiślana 8 (róg Browarnej), 00-317 Warszawa
tel./fax 22 692 41 18; 22 826 59 21; 22 828 93 91
dział handlowy: jak wyżej w. 108
e-mail: info@scholar.com.pl
www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze
Skład i łamanie: WN Scholar – Master, Łódź
Druk i oprawa: Mazowieckie Centrum Poligrafii, Marki

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	9
Podziękowanie	15
Wprowadzenie	17
Rozdział 1. Główne zagrożenia bezpieczeństwa lotnictwa cywilnego – charakter i źródła	21
1. Pojęcie bezpieczeństwa lotniczego	21
1.1. Ewolucja myślenia o bezpieczeństwie	22
2. Rodzaje zagrożeń współczesnego lotnictwa cywilnego	24
2.1. Uprowadzenie statku powietrznego	27
2.2. Piractwo powietrzne	28
2.3. Terroryzm powietrzny (lotniczy) – definiowanie zjawiska	29
2.4. Bezprawne zawładnięcie statkiem powietrznym	31
2.5. Akty bezprawnej ingerencji	32
2.6. Akty wymierzone w bezpieczeństwo lotnictwa według kryteriów europejskich organizacji międzynarodowych	33
2.6.1. <i>Definiowanie aktów bezprawnej ingerencji w krajowych aktach prawnych</i>	34
2.7. Akty międzynarodowego terroryzmu lotniczego	35
2.8. Terroryzm cybernetyczny	38
3. Elementy lotnictwa cywilnego szczególnie narażone na zagrożenia	40
3.1. „Atrakcyjność” statku powietrznego jako celu ataku terrorystycznego ..	41
3.2. Klasyfikacja uprowadzeń samolotów	42
3.3. Sposoby działania porywaczy i techniki terrorystyczne	43
3.4. Konsekwencje aktów terroru powietrznego	45
4. Źródła zagrożeń współczesnego lotnictwa cywilnego	46
4.1. Pobudki sprawców czynów przeciwko bezpieczeństwu lotnictwa cywilnego	47
4.2. Terroryzm państwowy	48
4.2.1. <i>Państwa zbójce</i>	48
4.2.2. <i>Państwa upadłe</i>	49
4.3. Przystępczość zorganizowana	50
4.4. Zagrożenia natury ekonomicznej	52
4.5. Zagrożenia natury operacyjnej i czynniki psychologiczne	57
4.6. Zestrzelenia cywilnych samolotów pasażerskich	60
4.6.1. <i>Niezamierzone zestrzelenie cywilnych statków powietrznych</i> ..	65
4.6.2. <i>Zestrzelenie boeinga 777 Malezyjskich Linii Lotniczych (lot MH17)</i>	66
4.7. Zagrożenia ze strony bezałogowych statków powietrznych	74
4.8. Zniszczenie cywilnego statku powietrznego ze względów bezpieczeństwa	79

4.9. Niebezpieczne „gry i zabawy”	79
4.9.1. Gry wojenne – <i>niebezpieczne zachowania wojskowych statków powietrznych</i>	80
4.9.2. Zabawy laserami	83
5. Podsumowanie	84

Rozdział 2. Uwarunkowania zapewnienia

bezpieczeństwa lotnictwa cywilnego:

polityczne, organizacyjne, prawne i ekonomiczne 86

1. Podmioty uczestniczące we współpracy międzynarodowej i ich rola w zapewnieniu bezpieczeństwa lotniczego	87
1.1. Rola państwa w zapewnieniu bezpieczeństwa lotniczego	89
1.1.1. <i>Prawa państwa wynikające z konwencji chicagowskiej</i>	89
1.1.2. <i>Zobowiązanie państwa do zapewnienia bezpieczeństwa lotnictwa</i>	90
1.1.3. <i>Wykonywanie międzynarodowych norm i zaleceń ICAO przez państwo</i>	91
1.1.4. <i>Funkcje państwa w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa lotniczego</i>	92
1.2. Organizacje międzyrządowe, alianse lotnicze oraz stowarzyszenia pracownicze i środowiskowe wobec problemu zagrożeń lotnictwa	98
2. Istota i obszary współdziałania	100
2.1. Status bezpieczeństwa w regulacjach organizacji lotniczych	100
2.2. Płaszczyzny i zakres współdziałania	101
2.2.1. <i>Płaszczyzny współdziałania w wymiarze globalnym</i>	103
2.2.2. <i>Biura Regionalne ICAO</i>	115
2.2.3. <i>Regionalne Grupy Bezpieczeństwa Lotniczego</i>	117
2.2.4. <i>Programy współpracy w zakresie bezpieczeństwa operacyjnego i ciągłej zdadności do lotu</i>	117
2.2.5. <i>Regionalne organizacje nadzorujące bezpieczeństwo lotnicze</i>	121
2.2.6. <i>Regionalne organizacje badania wypadków i incydentów lotniczych</i>	122
2.2.7. <i>Program współpracy technicznej ICAO</i>	123
2.2.8. <i>Fundusz bezpieczeństwa lotniczego</i>	124
2.2.9. <i>Sieć Wzajemnej Pomocy w Sprawach Bezpieczeństwa</i>	125
2.2.10. <i>Państwa, producenci sprzętu i fundacje w budowaniu systemu bezpieczeństwa</i>	126
2.2.11. <i>Współpraca w zakresie bezpieczeństwa na lotniskach</i>	133
2.2.12. <i>Współpraca w zakresie zagrożeń powodowanych przemieszczającym się pyłem wulkanicznym</i>	137
2.2.13. <i>Współpraca w zakresie przeciwdziałania przemęczeniu załóg lotniczych</i>	139
2.2.14. <i>Współpraca międzynarodowa w przypadku zagrożenia zdrowia publicznego</i>	141
2.2.15. <i>Współpraca w przewozie materiałów niebezpiecznych</i>	143
2.2.16. <i>Współpraca w zakresie podniesienia poziomu znajomości lotniczego języka angielskiego</i>	145

2.2.17. Współpraca w zakresie polityki kadrowej specjalistów lotniczych	146
2.3. Zrzeszenie Międzynarodowego Transportu Lotniczego	147
2.3.1. Działania IATA na rzecz bezpieczeństwa i ochrony lotnictwa ..	148
2.3.2. Bezpieczeństwo – wspólny cel	151
2.3.3. Aktywność międzynarodowa	152
2.3.4. Działalność szkoleniowa	155
2.3.5. Procedury operacyjne	155
2.3.6. Gromadzenie i wymiana informacji	156
2.3.7. Działalność publikacyjna	156
2.4. Grupa Banku Światowego	157
2.4.1. Współpraca WBG z ICAO.	158
2.4.2. Perspektywiczne działania WBG	159
2.4.3. Charakterystyka regionów i przykłady ważniejszych projektów lotniczych realizowanych przez WBG .	160
2.4.4. Międzynarodowa Korporacja Finansowa	167
2.4.5. Partnerstwo publiczno-prywatne	171
2.4.6. Agencja Wielostronnych Gwarancji Inwestycji	172
2.5. Działania na rzecz bezpieczeństwa lotniczego podejmowane w Europie	172
2.5.1. Filary europejskiej polityki bezpieczeństwa lotniczego	173
2.5.2. Współpraca państw w ramach systemu bezpieczeństwa lotniczego w UE	175
2.5.3. Działalność międzynarodowa UE w zakresie bezpieczeństwa lotniczego	178
2.5.4. Inicjatywa SKYbrary – nowe podejście do współpracy w zakresie bezpieczeństwa lotniczego	184
3. Uwarunkowania współdziałania	185
3.1. Uwarunkowania polityczne	186
3.2. Uwarunkowania ekonomiczne	192
4. Podsumowanie	197
Rozdział 3. Współdziałanie międzynarodowe w zapewnieniu bezpieczeństwa lotnictwa cywilnego. Zasady i formy	201
1. Międzynarodowe lotnicze umowy dwustronne	203
1.1. Słabe strony międzynarodowych dwustronnych umów lotniczych	204
2. Lotnicze umowy wielostronne	206
3. Umowy lotnicze zawierane przez państwa członkowskie Unii Europejskiej .	208
3.1. Geneza	208
3.2. Implikacje orzeczeń Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości	210
3.3. Metodologia negocjacji umów dwustronnych w Unii Europejskiej	211
3.4. Umowy lotnicze negocjowane na poziomie wspólnotowym	214
3.5. Porozumienia zawarte przez EASA	216
4. Programy międzynarodowej współpracy	218
4.1. Europejskie programy i plany współpracy	219
4.1.1. Europejski program bezpieczeństwa lotniczego	219
4.1.2. Europejski plan bezpieczeństwa lotniczego	220

4.1.3. Wspólnotowy program oceny bezpieczeństwa zagranicznych statków powietrznych	222
5. Podsumowanie	224

Rozdział 4. Kierunki i tendencje rozwoju współdziałania i współpracy międzynarodowej w zapewnianiu bezpieczeństwa lotnictwa cywilnego	226
1. Promowanie polityki bezpieczeństwa	227
2. Poszukiwanie konsensusu	228
3. Międzysektorowa współpraca międzynarodowa	230
4. Kształtowanie zrównoważonego systemu bezpieczeństwa lotnictwa cywilnego	232
4.1. Znaczenie rzetelnej informacji	235
4.2. Kontrola stosowania międzynarodowych standardów	237
4.3. Zapewnianie wysokiego poziomu raportowania	238
4.4. Podwyższanie efektywności ochrony lotnictwa cywilnego	239
5. Polityka organizacji branżowych	240
6. Szkolenie personelu	241
7. Systemy bezzałogowych statków powietrznych a bezpieczeństwo lotnicze ..	243
8. Międzynarodowa współpraca na rzecz bezpieczeństwa lotniczego w Europie	244
9. Podsumowanie	247

Rozdział 5. Polska w systemie międzynarodowej współpracy w zapewnieniu bezpieczeństwa lotnictwa cywilnego	250
1. Działalność instytucji i organizacji międzynarodowych w zakresie bezpieczeństwa lotniczego – z udziałem Polski	250
1.1. Organizacja Międzynarodowego Lotnictwa Cywilnego	251
1.2. Europejska Konferencja Lotnictwa Cywilnego	252
1.3. EUROCONTROL	254
1.4. Środkowoeuropejska Grupa Rotacyjna	256
1.5. Grupa Wyszehradzka	257
1.6. Zrzeszenie Władz Lotniczych	258
2. Polska we współpracy międzynarodowej w zakresie bezpieczeństwa lotnictwa cywilnego	259
2.1. Uprawnienia organów polskiej administracji rządowej do współpracy międzynarodowej w zakresie bezpieczeństwa lotnictwa cywilnego ...	259
2.2. Postawa i zaangażowanie Polski we współpracę międzynarodową w zakresie bezpieczeństwa lotnictwa cywilnego	261
2.3. Działalność polskiej władzy lotniczej na forum międzynarodowym ...	265
3. Doświadczenia i wnioski wynikające z dotychczasowej współpracy międzynarodowej Polski w zakresie bezpieczeństwa lotniczego	268
4. Podsumowanie	270
Zakończenie	273
Bibliografia	281
Aneksy	299
Indeks nazwisk	329